
СТАТТІ

DOI: 10.33398/2224-0926-2019-32-2

УДК 78.01:17.022.1:008

Зоряна Ластовецька-Соланська
<https://orcid.org/0000-0002-6606-9831>

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ МУЗИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ

Мета статті – розглянути деякі аспекти формування інфраструктури музичного життя України в ракурсі сучасних соціокультурних потреб. **Методологія дослідження** полягає у застосуванні загального наукового принципу об'єктивності. Вона базується на комплексному поєднанні різних методів, з акцентом на аналітичному, теоретичному, культурологічному, історичному та порівняльно-узагальнюючому підходах. **Наукова новизна** полягає в аплікації категорії інфраструктури на проєкцію сучасного музичного життя України. **Висновки.** Музична інфраструктура є одним зі стрижневих понять музично-історичного процесу, яке сублімує різні грані функціонування музичного життя в суспільстві. На її формування прямо чи опосередковано впливає низка зовнішніх та внутрішніх факторів, як актуальні музичні потреби й соціокультурні запити, так і об'єктивні мистецько-культурні параметри, також історичний, національно-ментальний, кліматично-географічний, політично-економічний та інші чинники. У контексті досліджуваної проблеми запропоновано власну дефініцію поняття музичної інфраструктури як тої чи іншої структури музичного життя соціуму, визначеного типу організації музичної освіти та концертно-театрального життя суспільства, обумовлених певними суспільними пріоритетами філософсько-естетичного виміру, який впливає на тип композиторської творчості й виконавства в рамках певного національного стилю.

Ключові слова: музична інфраструктура, суспільство, музиканти, соціокультурні запити, освіта, музична культура.

Актуальність теми дослідження. Категорія інфраструктури музичного життя є одним з ключових в сучасному культурному процесі його віддзеркаленням та підсумком. Становлення, формування та розвиток музичної інфраструктури безпосередньо пов'язані з соціокультурними потребами та суспільними запитамі, які впливають на всі рівні екзистенції музики та форми її буття в певному середовищі. Звернення до проблеми функціонування музичного мистецтва та його інфраструктури в сучасному українському суспільстві видається важливим і актуальним на даному етапі соціокультурного розвитку, а наукові пошуки у цьому руслі перспективні та багатообіцяючі.

Музичні зацікавлення соціуму безпосередньо пов'язані з наявною музичною інфраструктурою того чи іншого міста чи регіону, впливають на її формування та трансформацію. Категорія музичної інфраструктури акумулює різні аспекти прояву культурно-мистецького життя та дозволяє наочно уявити соціокультурну динаміку того чи іншого періоду. У нових світоглядно-мистецьких реаліях варто детальніше проаналізувати коефіцієнт корисної дії системи музичних інституцій (музичних

шкіл, коледжів, академій, філармоній, оперних театрів тощо) у формуванні сучасних музичних пріоритетів реципієнтів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Попри те, що поняття «інфраструктура» активно досліджувалось зарубіжними (Дж. Фалмер [6], Р. Йохімезен [5], А. Хіршман, Р. Нурксе, А. Янгсон, О. Алімов, С. Важенін, Ю. Рандалов, Ц. Будаєва та ін.) та українськими (В. Новикова [3], В. Юрківський, Н. Байло [1]) науковцями різних спеціальностей, теоретичні засади інфраструктурного забезпечення музичного життя країни на сучасному етапі соціокультурного розвитку в українській науковій думці наразі вивчені недостатньо. Попри нечисленні розвідки по окремих складових інфраструктури культурно-мистецького спрямування (Ю. Чекан, П. Герчанівська [2], С. Олійник [4]), констатується відсутність спеціального дослідження з висвітлення цієї проблематики.

Мета статті – дослідити деякі актуальні аспекти формування інфраструктури сучасного музичного життя країни.

Виклад основного матеріалу. На розвиток сучасного музичного життя України прямо чи опосередковано впливає низка зовнішніх та внутрішніх факторів. До зовнішніх належить активне включення до глобалізаційних процесів, пошук нової політичної та соціокультурної парадигми в умовах доволі стрімкої зміни світової політичної мапи. Внутрішні чинники зумовлені трансформацією українського суспільства внаслідок переорієнтування з пострадянської республіки до незалежної держави, творення нових світоглядних критеріїв під впливом подій новітньої української історії. Перехідний час позначається й на аксіологічній системі українців, на трансформації соціокультурних цінностей.

Останнім часом у повсякденному житті та науці все частіше використовується термін «інфраструктура» (лат. *infra* – нижче, під + *structura* – будівля, споруда, розташування). У його дефініції відсутній дослідницький консенсус, оскільки в різних ділянках знань термін набуває різних смислових та змістових забарвлень. Зокрема, доктор культурології Поліна Герчанівська, розділяючи інфраструктуру на виробничу і соціальну, тлумачить це поняття як «комплекс виробничих і невиробничих галузей та сфер діяльності, які забезпечують життєдіяльність суспільства» [2, с. 80].

Солідарні також із визначенням інфраструктури як «фізичних компонентів взаємопов'язаних систем, що забезпечують товари та послуги, необхідні для забезпечення, підтримки, або покращення соціальних умов проживання» [6, с. 32] авторитетного американського інвестиційного аналітика Джефрі Фалмера (*Jeffrey Fulmer*). До прикладу, німецький вчений Реймут Йохімезен (*Reimut Jochimesen*), аналізуючи в праці «*Theorie der Infrastruktur. Grundlagen der marktwirtschaftlichen Entwicklung*» роль інфраструктури в розвитку ринкової економіки, для підкреслення значення людського капіталу в цьому процесі вводить термін «особиста інфраструктура» [5].

При дефініюванні терміну інфраструктури різними авторами підкреслюється значення фізичних активів і суспільних потреб. Розрізняють різні види інфраструктури: виробничу, ринкову, транспортну, інформаційну, соціальну (заклади охорони здоров'я, освіти тощо). Попри те, що генеза цього поняття знаходиться у площині забезпечення умов для повноцінного матеріально-виробничого функціонування суспільства (транспортні мережі, системи енерго- і водопостачання, системи зв'язку, банківська система тощо), воно активно екстраполюється і на царину соціальну.

В ракурсі аналізованої проблеми можна виділити наступні поняття: «музичну інфраструктуру» (або «інфраструктуру музичного мистецтва»), «інфраструктуру культурно-мистецького життя» (певної країни, регіону, міста тощо), «інфраструктуру творчості композитора» та ін. Зокрема, останній термін Стефанія Олійник дефініює як «комплекс усіх напрямків рецепції і сфер функціонування та популяризації творчості митця у регіоні», до якого, на її думку, належать такі елементи, як місцева школа виконавства та інтерпретації музичних творів того чи іншого композитора; «науково-дослідницька концепція осмислення стилю митця»; «формування архівних рукописних фондів автора, бібліотечних збірок видань його мистецьких творів, колекцій документальних матеріалів, присвячених композиторів»; «утворення соціокультурних інституцій – музеїв і кімнат, виготовлення пам'ятних знаків»; «проведення масових акцій – конкурсів, фестивалів»; «просвітницькі програми на радіо і телебаченні, які репрезентують та популяризують творчість певного композитора»; «сучасна сувенірна продукція, пов'язана з постаттю чи творчістю композитора»; «рецепція у творчості інших митців краю (композиторів, поетів, письменників, художників), як потреба духовної відповіді на певне мистецьке явище чи переживання» [4, с. 42–43].

Серед факторів, що впливають на формування музичної інфраструктури, – національно-ментальний, історичний, кліматично-географічний, політично-економічний та ін. Інфраструктура музичного мистецтва передбачає єдність та взаємодію всіх форм і рівнів буття музики в їх стислій взаємодії, враховуючи функціонування музично-освітніх інституцій та музично-театральних осередків, шкіл (композиторських, виконавських, музикознавчих), музичних товариств, оркестрів, нотних та музично-книжкових видавництв, концертних та фестивальних майданчиків, музичних бібліотек, фондів, архівів тощо.

Музичну інфраструктуру можна аналізувати крізь призму як країни в цілому, так і конкретного регіону чи територіальної одиниці більшого (міста) чи меншого (села, СМТ) масштабу. До її структури належать едукативні інституції усіх ланок, оперні театри, концертні зали, органні зали, Народні доми та будинки культури, конкурсно-фестивальний рух, студії і компанії звукозапису, радіостанції, телевізійні музичні канали, музичні Інтернет-портали тощо.

Музична інфраструктура, як одне з ключових понять музично-історичного процесу, виступає прямим віддзеркаленням музичних потреб, смаків та уподобань суспільства, його мистецько-культурних параметрів. В цьому контексті пропоную власну дефініцію *музичної інфраструктури* як тої чи іншої структури музичного життя соціуму, визначеного типу організації музичної освіти та концертно-театрального життя суспільства, обумовлених певними суспільними пріоритетами філософсько-естетичного виміру, який впливає на тип композиторської творчості й виконавства в рамках певного національного стилю.

Щодо проєкції категорії інфраструктури на сучасну музичну культуру України, висловимо наступні зауваги:

– щодо музично-освітніх інституцій, то їх структура, функціонування та засади, в основному, збереглися ще з попередніх десятиліть, коли діяла триланкова система «школа – училище – консерваторія». Свідченням її ефективності та доцільності стала поява декількох генерацій професійних музикантів.

Останніми роками низку музично-освітніх закладів у руслі Болонського процесу, «творення нової художньо-освітньої парадигми» (за Л. Троєльніковою) та нового закону «Про освіту» було реорганізовано й перейменовано: музично-педагогічні факультети стали Інститутами, консерваторії – музичними академіями, музичні училища – коледжами, вищі навчальні заклади – закладами вищої освіти. Крім того, були запроваджені нові освітньо-кваліфікаційні рівні (бакалавр, магістр), кандидати мистецтвознавства стали докторами філософії, низка інституцій здобули статус національних.

Найболісніше реформи мистецької освіти й реорганізаційні процеси під гаслом оптимізації навчального процесу «вдарили» по школах, як музичних, так і мистецько-естетичного спрямування. Наразі існує реальна загроза знищення музичних шкіл, успішність функціонування яких була перевірена десятиліттями. В 2018 р. не встигли пристрасити навколо об'єднання Тернопільської експериментальної школи мистецтв імені Ігоря Герети із ЗОШ № 21 в єдиний заклад – Тернопільський ліцей № 21, закриття єдиного в Україні Стрітівського коледжу кобзарського мистецтва тощо;

– порівняно з 1991 р., коли Україна здобула Незалежність, кількість оперних театрів, концертних залів, філармоній, консерваторій (академій), музичних училищ (коледжів) та ін. залишилась незмінною. Виняток тут становлять музично-освітні та концертні заклади тимчасово окупованої території України – Криму, а також окремих населених пунктів Донецької та Луганської областей;

– щодо становища та напрямків розвитку композиторської, виконавської та музикознавчої шкіл констатується, з одного боку, наявність у кожній з них представників різних генерацій та творчих почерків, яскравих самобутніх персоналій, а з іншого – колосальний відтік українських музикантів усіх спеціальностей за кордон;

– порівняно з ХІХ – початком ХХ ст., коли музичні товариства виступали осередками акумуляції професійних та аматорських музикантів, репрезентантами музично-концертного життя суспільства, на початку ХХІ ст. їх затребуваність, відповідно до суспільних пріоритетів, зредукувалась;

– число оркестрів різного штибу та виконавських складів (в т.ч. симфонічних, камерних, естрадно-духових, військових, джаз-бендів тощо) демонструє тенденцію до зростання. Відповідно до запитів сьогодення з'явилась низка українських колективів, зорієнтованих, в першу чергу, на закордонного слухача. Серед них – австрійсько-український симфонічний оркестр K&K Philharmoniker (музична агенція «Да Капо Україна»), оркестр «INSO-Львів» (International New Symphony Orchestra), молодіжний симфонічний оркестр України YsOU (Youth symphony orchestra of Ukraine), польсько-український естрадний оркестр, Ukrainian Festival Orchestra та ін.

– щодо нотного та музично-книжкового видавництва, то на відміну від радянського періоду, коли домінуючу позицію займало державне спеціалізоване видавництво «Музична Україна», тепер, поряд з ним, з'являється достатньо багато спеціалізованих видань, які фінансуються, переважно, самими авторами. Водночас, зберігається потреба в україномовних музикознавчих фахових збірках;

– основну частину музичної інформації сучасна генерація черпає з Інтернет ресурсів, які за своєю доступністю і розмаїттю наповнення домінують в медійному просторі;

– сучасне концертне та фестивальне життя України демонструє сталу тенденцію до зростання та активізації. Здобутком новітнього часу стали гастрольні виступи західних музикантів, які систематично відвідують як столицю країни, так і її регіони. Водночас, зростає гостра необхідність в появі нових концертних майданчиків, з хорошою акустикою та обладнаними сучасними технологічними засобами;

– в період Незалежності спостерігається «перезавантаження» музичних бібліотек, фондів, архівів, музейних пам'яток тощо, оскільки музичні артефакти при новітньому аналізі починають позбавлятися ідеологічних кліше та упередженої оцінки. Маркером часу стало «підняття» на поверхню сучасної музичної історії корпусу невідомих та малодосліджених раніше композиторів і діячів української музичної культури. Цей процес розпочався та чекає майбутніх дослідників;

– позитивним моментом, пов'язаним із нещодавніми революційними подіями новітньої української історії, є зростання інтересу до національного у всіх проявах: від символіки держави, одягу («бум» на вишиванки), до мистецької спадщини, в тому числі, й музичної. Зокрема, у творчості значної кількості сучасних музикантів спостерігається актуалізація фольклорних архетипів. Щодо царини сакральної музики, то в ній активно відроджуються давні традиції церковного співу.

Висновки. Отже, дослідження нової соціомузичної реальності та діагностування її стану необхідні для накреслення перспектив й прогнозування подальшого соціокультурного розвитку, простеження динаміки музично-естетичних запитів слухачів в сучасному музичному мікрокліматі в ширшому соціально-історичному та культурному контекстах, які безпосередньо впливають на формування та трансформацію музичної інфраструктури як країни в цілому, так і окремих регіонів, та міст зокрема.

Якщо аплікувати сучасну історико-політичну й соціокультурну ситуацію на музичні процеси в Україні, можна констатувати, що її музична інфраструктура, поряд із збереженням попередніх надбань, демонструє відповідність музичним потребам та ціннісним орієнтирам модерного суспільства, яке характеризується строкатістю, зміною духовних домінант, множинністю інтерпретацій. Сучасна музична інфраструктура країни перебуває на стадії перманентного формування і знаходиться в діалектичній взаємодії минулого – сучасного – майбутнього.

Література

1. Байло Н. П. Формування та реалізація державної політики у сфері музичної культури України (регіональний аспект): автореф. дис. ... кандидата наук з державного управління: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління». Львів, 2012. 20 с.
2. Герчанівська П. Е. Культурологія: термінологічний словник. Київ, 2015. 439 с.
3. Новикова В. І. Інфраструктура: сутність поняття, види, застосування у рекреаційній сфері. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія «Географія»*. Київ, 2016. Вип. 1 (64). С. 18-22.
4. Олійник С. Ф. Регіональна рецепція музичної творчості (на прикладі творчості Ф. Шопена, Р. Вагнера і Ф. Ліста в музичній культурі Львова): дис ... канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво». Львів, 2018. 195 с.
5. Jochimesen, Reimut (1966). *Theorie der Infrastruktur, Grundlagen der marktwirtschaftlichen Entwicklung*. Mohr (Siebeck), 253.
6. Fulmer, Jeffrey (2009). What in the world is infrastructure? *Infrastructure Investor* (July/August), 30–32. <https://30kwe1si3or29z2y020gbet-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2018/03/what-in-the-world-is-infrastructure.pdf> [07.05.2019].

References

1. Bailo, N.P. (2012). Formation and implementation of state policy in the sphere of musical culture of Ukraine (regional aspect): Thesis for degree... Candidate of Sciences in Public Administration. Speciality 25.00.02 – Mechanisms of public administration. Lviv, 20. [in Ukrainian].
2. Gerchanivska, P.E. (2015). Culturology: terminological dictionary. Kyiv, 439. [in Ukrainian].
3. Novikova, V.I. (2016). Infrastructure: the essence of the concept, types, application in the recreational sphere. Visnyk Kyjivskoho nacionaljnoho universytetu im. T. Shevchenka. Serija «Geografija». Kyiv, 1 (64), 18-22. [in Ukrainian].
4. Oliinyk S.F. (2018). Regional perception of musical oeuvre (on the examples of the works by F. Chopin, R. Wagner and F. Liszt in musical culture of Lviv). Dissertation for Candidate degree in Arts. Speciality 17.00.03 – Musical art. Lviv, 195. [in Ukrainian].
5. Jochimesen, Reimut. (1966). Theorie der Infrastruktur, Grundlagen der marktwirtschaftlichen Entwicklung. Tübingen: Mohr (Siebeck), 253. [in German].
6. Fulmer, Jeffrey. (2009). What in the world is infrastructure? Infrastructure Investor (July/August), 30–32. <https://30kwe1si3or29z2y020bgbet-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2018/03/what-in-the-world-is-infrastructure.pdf> [07.05.2019] [in English].

Zoryana Lastovetska-Solanska. Formation of modern musical infrastructure of Ukraine.

The purpose of the article is to consider some aspects of formation of the musical infrastructure of Ukraine in the perspective of contemporary socio- and cultural needs. **The methodology** of the article is applying the general scientific principle of objectivity. It is based on using of a combination of different methods, such as analytical, theoretical, cultural, historical and comparative generalizing approaches. **The scientific novelty** consists in applying the category of infrastructure to the projection of the present musical life of the country. **Conclusions.** Musical infrastructure is one of the pivotal concepts of the musical and historical process, which sublimes the various facets of functioning of musical life in society. Its formation is directly or indirectly influenced by a number of external and internal factors, actual musical needs and socio-cultural inquiries, objective artistic and cultural parameters, as well as historical, national and mental, climatic and geographical, political and economic factors etc. In this context we define the concept of musical infrastructure as one or another structure of the musical life of society, a certain type of organization of musical education and the concert and theatrical life of society, determined by certain social priorities of philosophical and aesthetic dimension, which affects the type of composer's work and performance within the framework of a certain national style. The musical infrastructure includes educational institutions of all levels, opera houses, philharmonic societies, concert halls, folk houses and cultural buildings, competitions, festivals, studios and record companies, radio stations, television music channels, music Internet portals etc. So, social needs affect all the levels of existence of music in a society, the forms of its existence, listening perception, the performing manner, composer's creativity and so on. The research of the problem of functioning of musical life in modern Ukrainian society, its influence on formation of musical infrastructure seems important and actual at this stage of socio and cultural development. The infrastructure of musical life is in the dialectical interaction of the past – the present – the future.

Key words: musical infrastructure, society, musicians, socio- and cultural needs, education, musical culture.

